

Александар Милановић, *Реч под окриљем поетике*. Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани“, Едиција „Повеља“, 2016, стр. 200.

Prikazala JELENA VUJIĆ¹
 Univerzitet u Beogradu,
 Filološki fakultet
 Beograd, Srbija

Zbornik radova *Reč pod okriljem poetike* Aleksandra Milanovića (recenzenti: prof. dr Rajna Dragičević, prof. dr Aleksandar Jovanović) predstavlja nastavak zbornika istog autora iz 2013. godine *Jezik srpskih pesnika*. Da je nesumnjivo reč o nastavku ukazuje i podnaslov *Jezik srpskih pesnika 2* koji stoji ispod naslova izdanja iz 2016. godine. Zbornik sadrži deset radova u kojima autor analizira, istražuje i opisuje (uglavnom) leksičke osobenosti poezije desetorice savremenih srpskih pesnika: Branka V. Radičevića, Stevana Raičkovića, Miodraga Pavlovića, Ljubomira Simovića, Milovana Danojlića, Aleka Vukadinovića, Matije Bečkovića, Milosava Tešića, Rajka Petrova Noga i Novice Tadića. Analize karakteriše pozivanje na objašnjenja data u *Rečniku Matice srpske*, kao i dobro dozirani i uklopljeni citati iz relevantne književno-teorijske, ali i književno-kritičke literature. Svi eseji su lingvostilistički ogledi u kojima se razmatra funkcionalna polisemija leksema, razlažu se stilske figure i proniče se u igre reči i asocijativne tehnike koje su odražene u poetskom izrazu deset značajnih savremenih srpskih pesnika. Jasan i tečan izraz, lep, čitljiv, pitak i razumljiv jezik čine da ovo delo nije samo važno naučno štivo namenjeno stručnim čitalačkim krugovima, već se takvim svojim osobinama sâmo preporučuje širem čitalaštvu, a ponajpre ljubiteljima pesničke reči, kao jedan svež pogled na poeziju. Primetno je odsustvo uvodne reči ili reči autora, kao i opšte zaključne ocene, pa se stiče utisak da je autor kroz radove rekao tačno onoliko koliko treba da bi čitaoca inspirisao na ponovno čitanje i novi doživljaj poezije pomenutih pesnika, na jedno drugačije, osvešćenije čitanje poezije u kome se sagledava bogatstvo, raznovrsnost i poetska moć leksičkih, ali i pojedinih gramatičkih elemenata.

U prvom eseju pod naslovom „Individualni neologizmi u *Novim pesmama* Branka V. Radičevića“ analiziraju se funkcija i vrednost Radičevićevih *individualnih neologizama* u zbirci pod naslovom *Nove pesme* (Prosveta, Beograd, 1997). Radičevićeve kovanice su prema Milanoviću „gotovo uvek deo složenijih jezičko-stilskih postupaka“, te ih autor identifikuje, između ostalih, kao: a) okazionalizme (kakvi su primeri glagola koji nastaju od ličnih imena npr. *opuslojčiti*, *pusločojiti*, ili od ustaljenih konvencionalizovanih izraza kao u *pomozboganje*), b) neologizme koji počivaju na igri reči (npr. *neveta-nevst*, *Eva-Ev*, *madam-madama*, i sl), c) neologizme u kojima se pesnik Radičević poigrava gramatikom srpskog jezika tako što gradi analoške neologizme (npr. *ženesa* po ugledu na poetesa, baronesa); itd. Još jedan plan analize Radičevićevih individualnih neologizama deli ih prema vrsti reči, pa tako autor utvrđuje da su najbrojnije novoskovane imenice, ali da nisu retki „...ni posve novi individualni pridevi, prilozi i glagoli dobijeni sufiksacijom“. Svoju analizu individualnih neologizama Branka V. Radičevića Milanović zaključuje

1 Kontakt podaci (Email): jelenajujic@gmail.com

idejom da ovakve reči u poeziji pomenutog pesnika imaju različite funkcije „od magijske pa sve do estetske“.

Naslov drugog eseja je „Raičkovićevo „prevođenje“ na jezik poezije“, čime je parafrazirana Raičkovićevo misao da se može prevoditi na jezik poezije. U ovom eseju Milanović analizira Raičkovićevo „smeo stilski eksperiment istovremeno „prevodeći“ jezik novinarstva i nauke na jezik poezije, odnosno uvodeći publicistički i naučni funkcionalni stil u književnost“ na primeru zbirke *Stihovi iz dnevnika 1985–1990* (Matica srpska, Novi Sad 1990). Između ostalog, autor u ovom eseju analizira način na koji Raičković koristi leksemu *dnevnik*, pa tako navodi da se njeno značenje u poeziji S. Raičkovića može tumačiti na dva načina: da označava knjigu svakodnevnih intimnih zapisa, ali i televizijsku informativnu emisiju. Pored ovoga, u eseju se značajna pažnja poklanja elementima naučnog funkcionalnog stila u poeziji kao što je uvođenje fusnote u pesmu ili izražavanje dugačkim rečenicama.

„Jezička patina u poeziji Miodraga Pavlovića“ je naslov trećeg eseja u kojem je Milanović u fokus svog interesovanja postavio gramatičke i leksičke arhaizme koje Miodrag Pavlović koristi u svojoj poeziji. On navodi da je upotreba arhaizama i istorizama kod M. Pavlovića „vrlo diskretna i dobro osmišljena, neretko motivisana i ulaskom stilski markirane lekseme u specifične korelacije u kontekstu iste pesme sa sinonimnom ali stilski neobebeženom, neutralnom leksemom iz standardnog jezika“. Kako je, prema Milanoviću, arhaičnost u poeziji M. Pavlovića vidljiva ne samo na leksičkom planu već i na planu gramatičke strukture, on dalje navodi primere gramatičke arhaizacije na morfološkom nivou (npr. oblici muškog roda bez infiksa *-ov/-ev-* kao u *puti, dvori*), derivatološkom nivou koji se ogleda kroz preuzimanje modela tvorbe složenica iz crkvenoslovenskog jezika (*Širokobrodno, zlatoslemenog, Prisosušni*, itd.), planu sintakse (postpozicija pridevskog atributa, interpozicija reči u imeničku sintagmu, finalna pozicija glagola, itd). U ovom sveobuhvatnom pogledu na arhaičnost izraza Miodraga Pavlovića, autor Milanović se dotiče i pesnikovog eksperimentisanja sa semantikom pojedinih leksema (npr. *muž*), zatim dubleta i sinonima.

Tema narednog eseja je određena samim njegovim naslovom „Poređenje u Simovićevoj poeziji“. Uzevši u obzir dosadašnje stavove kritičara kada je u pitanju metafora kod Simovića, sa kojom on prilično obazrivo postupa, autor nalazi da je Simović daleko naklonjeniji i blagonakloniji prema poređenju kao stilskoj figuri. Jedno od polaznih stanovišta koje se profilise na početku ovog rada jeste da u Simovićevoj poziciji funkcija poređenja zavisi od pozicije lirskog subjekta. U tom smislu, analizirani su primeri ustaljenih poređenja i svakodnevnih poređenja i kolokvijalizama kojima se definiše i „glavni junak“ i njegovi horizonti. Pored funkcionalnosti i stilske vrednosti poređenja kao stilske figure, u eseju se analizira, razlaže i opisuje i (morfo)sintaksička struktura poredbenih konstrukcija i vrsta reči koje ulaze u poredbene odnose i procenjuje se njihova frekventnost.

Jezikom Milovana Danojlića se, prema mišljenju Aleksandara Milanovića, savremena nauka o književnosti nije mnogo bavila, pa stoga ne čudi što je Danojlićevo leksika centralna tema eseja 'Delotvorno stanje jezika: Danojlićeve kovanice'. Ovaj esej predstavlja doprinos i napor da se Danojlićev pesnički izraz opiše i proceni iz perspektive lingvostilistike. U njemu se autor koncentriše na kovanice (individualne neologizme) kao jedan od elemenata njegove stilski obeležene leksike koje se ocenjuju kao „dobro

selektirane jedinice pesničkog jezika sa jasnom poetičkom motivacijom". Odabrane kovanice se klasifikuju prema tvorbenoj strukturi (izvedenice i složenice) da bi se analizirali i najčešći sufiksi i tipovi složenica, kao i njihova semantička i funkcionalna vrednost, kao i frekventnost u Danojlićevoj poeziji i esejima.

O jezikotvornim tehnikama kovanja individualnih neologizama u pesničkom izrazu Aleka Vukadinaovića govori esej „Vukadinovićevo leksikotvorstvo". I u ovom slučaju, autor je vođen činjenicom da je Vukadinovićeve jezička originalnost i njegova oslonjenost na jezik basmi, kletci bajalica, brzalica i drugih folklornih oblika dugo bila ignorisana od strane kritičara iako su svi hvalili kvalitet njegovog pesničkog jezika. Od neologizama kojima Milanović najviše posvećuje pažnju jesu jednosložni neologizmi (tipa gled, tan) folklornog tipa svedeni gotovo na koren reči, ali i složenice i izvedenice skovane po analogiji sa modelima crkvenoslovenskog jezika (npr. *Hilandarje*) i „polusloženice, leksički spojevi sa nepromenljivim prvim delom" (tipa „*taj-taina, dalj-daljina / Trag u netrag nig-nigdina*").

Stalno poigravanje govornim izrazima i „aktiviranje govornog materijala u pesničke svrhe" u poeziji Matije Bečkovića na konkretnom primeru poeme „Ćeraćemo se još" predmet je lingvostilističke analize eseja „Iza jezičke igre u Bečkovićevoj poemi *Ćeraćemo se još*". Analiza počinje, kako se i moglo očekivati jer se radi o poemi sa izrazitim karakteristikama rovačkog govora, na fonetskom planu predstavljenjem oblika u kojima je došlo do gubljenja određenih fonema (/h/) ili svođenja grupa (konsonantskih) fonema na samo jednu fonemu (/pt/>/t/), tj. asimilacije i gubljenje vokala. Milanović u nastavku eseja sagledava i ostale aspekte Bečkovićeve igre jezikom (gramatičke i leksičke) i stvaranje „reči-simbola". Posebnu pažnju posvećuje izuzetno bogatoj tvorbenoj paradigmi novonastalih glagola, naročito od osnove *čer-*, koju Bečković uspešno koristi i za tvorbu novih imenica, uključujući i one koje označavaju lična imena. Mora se konstatovati da Milanovićeve pronicljiva jezička analiza Bečkovićeve poeme sa glasovnog, leksičkog, gramatičkog i semantičkog aspekta omogućava jedno novo, oslobođeno i demistifikovano čitanje Bečkovića.

U eseju „Gramatička arhaizacija Nogove poezije" autor se upušta u razmatranje i opisivanje stilske obeležnosti Nogovog poetskog izraza na gramatičkom nivou. U tom smislu sagledava neke interesantne specifičnosti koje se javljaju na morfološkom nivou kakve su kraće forme množine jednosložnih imenica muškog roda (npr. *svatovi: svati, putevi:puti*) ili oblici imenica srednjeg roda sa infiksom *-es-* kao u *nebesa, čudesa, telesa*. Od ostalih arhaičnih oblika Milanović pažnju posvećuje kraćim enklitičkim oblicima zamenica u predložko-padežnim konstrukcijama (npr. *uza nj*), kao i oblicima zbirnih imenica tipa *gorje*. U svojoj analizi Milanović se ne zadržava samo na nivou reči, već prelazi i na sintaksostilistički plan, gde se bavi redom reči u Nogovim sintaksičkim strukturama, od kojih je najupečatljivija interpozicija i postpozicija atributa kojima se remeti kanonični poredak imeničkih sintagmi, čime se, zaključuje autor, Nogova poezija u svojoj gramatičkoj strukturi približava književnosti 18. i 19. veka.

Sveukupne osobine leksike u stvaralaštvu Milosava Tešića na primeru dve zbirke *Dar i kob* i *Vetrovo polje*, su tema pretposlednjeg eseja u zbirci *Reč pod okriljem poetike*, pod naslovom „Leksičke karakteristike u Tešićevim zbirkama *Dar i kob* i *Vetrovo polje*". Već na početku stavom da „Od opusa svih savremenih srpskih pesnika, Tešićev prvi zaslužuje lingvostilističku monografiju" ističe visoku stilističku vrednost Tešićevog

poetskog izraza u kojem je više nego evidentan spoj hrišćanske i narodne kulture. U eseju se ističe da će se „kroz tipične primere ukazati na značajne leksičke slojeve [Tešičeve] leksike i njihovu funkciju u poetskom tekstu“. U takvom opisu, ističe se da Tešić ne koristi neologizme tipične za savremenu poeziju, ali da uspešno poetizuje metajezik lingvistike ili prirodnih nauka (npr. *embrion*). Između ostalog, autor pažnju posvećuje i Tešičevim novoskovanim složenicama od kojih neke koriste modele iz narodnog ili crkvenoslovenskog jezika, a ima i tzv. imperativnih složenica (npr. *plačidrug*, *plačidera*). Dalje se analiziraju novoskovane leskeme prema vrsti reči kojoj pripadaju, ili prema osnovi od koje su skovane da bi se Milanović u poslednjem delu eseja bavio frekventnošću i semantikom pojedinih produktivnih sufiksa u Tešičevim zbirkama (npr. *-je*, *-ište*, *-oća*, *-ina*, *-stvo*, itd).

Ovaj izvanredan zbornik lingvostilističkih ogleada zaključuje rad „Tadićevi individualni neologizmi sa sufiksom *-lo*“, u kojem se, kako sam naslov sugeriše, razmatra samo jedan tip izvedenica, *nomina agentis* nastalih sufiksom *-lo*, pri čemu se posebna pažnja posvećuje semantici samog sufiksa. Ovom se sufiksu pripisuje značenje zla koje se manifestuje kroz činjenicu da su u mitološkom svetu Tadićeve poezije imena raznih demona izvedena sufiksom *-lo* (npr. *kezilo*, *mljackalo*, *klapkalo*, itd). Od značenja koja Milanović identifikuje ističu se ona u kojima sufiks *-lo*: 1) označava stalnog i preteranog vršioca radnje (npr. *micalo*), 2) ima pejorativno značenje (npr. *stravilo*), 3) izražava negativnu ekspresivnost sniženog stepena (npr. *rastakalo*), 4) ne pokazuje pejorativno značenje kao u *lutalo*. Autor zaključuje da Tadićeve novoskovane *nomina agentis* sa sufiskom *-lo* objedinjuju stilske figure poput metafore, groteske, ironije i sl. što im daje visoku estetsku vrednost.

Nakon čitanja zbirke eseja *Reč pod okriljem poetike* Aleksandra Milanovića, sa sigurnošću se može reći da će svakom čitaocu poezija Raičkovića, Bečkovića, Danojlića, Noga i ostalih, postati bliska, jednostavna, demistifikovana i sveža, istovremeno ostajući visoko umetnički vredna.